

PROTESTANT

5

2021

Vytvořit prostor pro osobní proces str. 1 ■ Hypnotizující slova, Jáchym Gondáš str. 1 ■ Kázání Jana Keřkovského (rozloučení s Janem Trusinou) str. 2 ■ Demokracie mezi nacionalismem a populismem, Martin Šimsa str. 4 ■ Střípky z Říma str. 5 ■ Mundek osmdesátníkem, Václav Hurt str. 5 ■ Kdo je náš? Moji ninivetští evangelíci, Tomáš Bísek str. 6 ■ Pozvání pro nastupující generaci, Pavel Keřkovský str. 7 ■ Tajné: Zachraňte rukopisy!, Tomáš Cejp str. 7 ■ Pro homine 2021 / Věčně, Jáchym Gondáš str. 8 ■ Hutně a chutně, t. str. 8 ■

Vytvořit prostor pro osobní proces

o restorativní justici s Petrou Masopust Šachovou

Petra Masopust Šachová je expertkou na restorativní justici. Je předsedkyně českého Institutu pro restorativní justici a členkou Výboru Evropského fóra pro restorativní justici. Snaží se o široké zapojení restorativní justice do českého trestního práva jak na teoretické úrovni, tak v praxi. Působí taktéž na katedře trestního práva Právnické fakulty Palackého univerzity v Olomouci, kde zavedla nový předmět o restorativní justici.

Jak se restorativní justice dívá na spravedlnost? Dá se to nějak zobecnit?

V zásadě ano. Restorativní justice se vyvíjela s ohledem na to, jaké zkušenosti lidé v klasickém trestním řízení získali. Tito lidé zjistili, že to nikomu moc nepomáhá a že zde chybí akcent na individuální linku, na vztah mezi lidmi a na pochopení toho, co se stalo. V klasickém trestním řízení se klade důraz na formální výkon spravedlnosti, ale chybí tam ta vztahová linka. V restorativní justici jde při hledání spravedlnosti o to jít do hloubky a podpořit individuální linku vedle té formální, která je opřena o právní předpisy.

Jak je to s pachatelem?

Restorativní justice klade akcent na nápravu vztahů. Také chce přimět pachatele k přijetí zodpovědnosti.

Shledání viny je formální kategorie. Restorativní justice cílí na to, aby pachatel pochopil, jaký dopad měl trestný čin na život člověka, kterému ublížil.

Jak se pachatel dostane k restorativní justici?

Jde o to si ujasnit, co si pod pojmem restorativní justice představit. Často se restorativní justice dává do souvislosti s restorativními programy, což je nástroj restorativní justice, kde jde o vytvoření bezpečného prostoru pro to, aby se mohli setkat oběť a pachatel, případně další lidé, kterých se trestný čin dotkl. Je to ovšem na dobrovolné bázi. Do všech procesů restorativní justice mohou lidé vstupovat dobrovolně, nesmí být do toho nuceni. To je jedna věc. Současně restorativní justice představuje soubor principů, které mají širší využití. V trestním řádu z r. 1961 najdete napsáno, že trestní řízení máme pro to, abychom našli a potrestali pachatele. Myslím si, že s tím v 21. století nevystačíme. Restorativní justice se snaží říct, že trestní řízení máme vést i z jiných důvodů a za jinými účely, přičemž ve vztahu k pachateli to znamená vést pachatele k odpovědnosti jako vnitřnímu prožitku, podporovat hledání příčin trestné činnosti, přispívat k pachatelově dobré reintegraci a vést ho k náhradě způsobené újmy.

Jaké důvody to jsou?

V 90. letech napsal Howard Zehr, duchovní otec resto-

Pokračování rozhovoru na str. 3

Hypnotizující slova

Jáchym Gondáš

Svět se mění před očima. Za poslední dva roky se toho událo tolik, že i ti nejzarytější milovníci klidu a stability museli připustit, že stejně jako dřív už to asi nikdy nebude. Jen někdy není snadné určit, co naši současnost proměňuje víc: jestli jsou to nové a nečekané události, nebo spíše nová a doposud nepoužívaná slova. Vezměme si třeba úplnou hvězdu mezi „novoslovky“ – hybridní válka. Ještě před pár lety to byl sice už existující, přece však jen poměrně okrajový pojem. Dnes se naopak zdá, že se bez něj neobejde nejen téměř žádný článek o mezinárodní politické situaci, ale ani přátelský rozhovor nad pivem. Myšlenka hybridní války je zkrátka cosi, co utváří naše dnešní pojetí světa. Při bližším pohledu ale můžeme zjistit, že slovo je sice poměrně nové, realita, kterou popisuje, už však žádnou převratnou novinkou není. Spojení ozbrojeného konfliktu s informačním, psychologickým či ekonomickým útokem přece patřilo k běžným válečným strategiím i ve starověku. Podrývání morálky nepřítelů dobře řízenou pomluvou, infiltrace špiónů do řad protivníka,

otrávení pitných zdrojů... Rejstřík všemožných taktik, které doplňovaly běžný útok zbraněmi, byl už v dávných dobách bohatý. A netýká se to ostatně jen velkých válečných konfliktů. Podobnou kombinaci více strategií přece známe i z běžného života. Pokud vás rozlíčená manželka ve stejný den odežene od stolu i lože a navíc všem kamarádkám prozradí, jaký jste debil, nebylo by na místě také mluvit o hybridní válce? I tady se přece jedná o „synergický efekt konvenčních a nekonvenčních prostředků boje“.

Nebo se podívejme na jiné lavinovitě se šířící slovo současnosti – dezinformace. Až donedávna bylo běžné, že jsme se v rozhovoru (ať už mezilidském, nebo i mezinárodním), snažili rozlišit především pravdivost výpovědi. Jistě, vždy se stávalo a stává se to dodnes, že občas někdo vědomě zalže. Šíření pomluv patřilo vždy k běžné součásti mezinárodních třenic. A jindy se zas dělo a děje, že někdo tvrdí nepravdu, protože se spletl. Ať už proto, že nevěnoval dost úsilí ověření informací, nebo prostě jen pro pouhou prostoduchost. Všechny takové

případy jsou lidské a patří k běžné komunikační zkušenosti. Dnes se ale čím dál častěji můžeme setkat s nahrazováním slov jako je lež, nepravda či chyba, slovem dezinformace. A toto nové slovo má často kouzelnou moc. Označit něčí nepravdivý výrok za dezinformaci je totiž docela jiný kalibr, než pouze konstatovat, že je to blbost. Dezinformace naznačuje jakousi temnou hru mocenských sil. Z pouhé hlouposti nebo chybného úsudku se tak rázem stává hrozivý nástroj (jaké jiné než hybridní) války. Zatímco proti hloupým názorům zabírají obvykle věcné argumenty, proti dezinformacím je potřeba nasadit spíše specializované jednotky tajných služeb.

Slova zkrátka mají velikou moc. A když se necháme touto mocí zhypnotizovat a budeme je nadužívat i mimo jejich skutečný význam, může se nám stát, že náš svět se promění ještě mnohem rychleji a k mnohem temnější podobě, než jak bychom si přáli.

Kázání Jana Keřkovského

rozloučení s Janem Trusinou

Text: Žalm 118,8.9.14 a Filipským 4,4–7

Ž 118,8.9.14

Lépe jest doufat v Hospodina, než naději skládati v člověku.

Lépe jest doufat v Hospodina, nežli naději skládati v knížatech.

Síla má a písnička má jest Hospodin, on je můj vysvoboditel.

Fp 4,4–7

Radujte se v Pánu vždycky, znovu říkám, radujte se! Vaše mírnost ať je známa všem lidem. Pán je blízko. Netrapte se žádnou starostí, ale v každé modlitbě a prosbě děkujte a předkládejte své žádosti Bohu. A pokoj Boží, převyšující každé pomýšlení, bude strážit vaše srdce i mysl v Kristu Ježíši.

„Zamlada jsem říkával: Já jsem ten od Káji,“ vzpomínal před lety Jan Trusina, jak možná pro někoho zůstal ve stínu trochu známějšího bratra. „Pak vyrostly děti a já jsem pro vrstevníky svého syna byl ten od Tomáše. A co jsem v důchodu, stal se ze mě předchůdce faráře Mosteckého a je ze mě ten od Aleše.“ Vyprávěl to s úsměvem a s nadhledem. On zas až tak ve stínu nebýval, ale určitě se nedral na výsluní a neměl potřebu se předvádět. Jestli stál o něco, co by o něm mělo být lidem známo, tak snad o mírnost. To vyčetl z Bible a odkoukal to od některých pro něj inspirativních postav, celoživotně tu mírnost provozoval a vtělil ji do tak řečené „příslavné trusinovské laskavosti“.

Apoštolova slova „Mírnost vaše ať je známa všem lidem“ nejsou jen takový volně ložený pokyn, ale navazují na skutečnost, ze které i vyplývají, totiž že Pán je blízko. Je vám opravdu blízko, tak se přes míru netrapte starostmi a z té jeho blízkosti se radujte. Napsal Pavel a Jendulka si to přečetl a nám všem to kázal a celý život

se zaobíral tím, jak to předat mladším a ještě mladším generacím.

Možná i tohle zaujetí pro děti způsobilo, že ač jeho tělo poznamenával věk, jeho duch do výslužby nespěchal. Naučil se pozorně naslouchat, co říkají druzí – třeba děti v kostele nebo hledači smyslu života, kteří se s ním setkali v Třebíči, singles v Herlíkovicích nebo senioři v Myslibořicích a kdokoli další – a dokázal i v posledních letech někdy kolegy faráře překvapit formulacemi, které bychom od člověka jeho věku a zbožnosti a natury třeba nečekali (zpravidla se za svou otevřenost hned poněkud nadbytečně omlouval).

Kdo se s ním setkal, narazil na mírného člověka s normálními člověčími přednostmi i chybami, ale dřív či později bylo znát, že to, co Jenda dělal a říkal, byly různé variace na vyznání „Síla má a písnička má jest Hospodin.“ Což by z jiných úst mohlo znít i jako mnoho neříkající reklamní misijní slogan, ale v Jendově případě to bylo vyjádření hluboké osobní víry, že je Hospodin skutečně jeho vysvoboditel (takže je škoda energie spoléhat na někoho jiného než na něj). A nejen jeho vysvoboditel je Hospodin, ale je to taky vysvoboditel nás všech a on nám to přál, a tak jsme se velmi mnozí ocitli na jakýchsi Jendulkových seznamech: po ránu na spoustu z nás systematicky myslel a ty seznamy rozšiřoval o další a další potřebné, co mu paměť stačila. A občas to někomu v ústraní tiše prozradil, že se za něj takhle přimlouvá. Jen tak: to abyste věděli, že na vás v dobrém někdo myslí a má vás rád. (A možná aby vás trochu pedagogicky postrčil směrem k Hospodinu vykupiteli, protože to vám fakt přál, abyste věděli o jeho blízkosti). Nevím, kdo si teď jména z Jendulkových seznamů vezme na starost: asi bychom se o ně měli podělit, protože myslet v dobrém na druhé, to je úkol, který by nám asi rád předal.

„Království Boží víc a víc k nám všem se blíží.“ To si ří-

kávali pod vlivem svého Mistra Ježíšovi žáci s velkou nadějí, která pak ale na Velký pátek ztroskotala. Bylo by jim asi milé (a nejenom jim), kdyby o někom, kdo umřel, šlo říct, že jen spí nebo že přešel přes řeku nebo do vdejší místnosti nebo tak něco, takže tu pořád někde je a vlastně se tolik nestalo. Jenomže stalo. Smrt není jenom spánek, smrt je prostě konec. Ale pak na to ti žáci přišli: smrt sice je konec, a ne že ne, a přece Ježíše neodrovnala, takže jeho hrob je prázdný. Čímž chtěli vyjádřit, že pro to sice nemáme žádné důkazy (v prázdném hrobu žádné nenabíráte), ale věříme, že je Ježíš živý u nebeského Otce.

„Když on vstal z mrtvých, pak už nic nám neublíží,“ pokračuje dál to naše učednické vyznání. Setkání se smrtí člověka zarazí, někdy i vystraší a vždycky připomene křehkost, ale taky jedinečnost našeho bytí. Život je vzácný dar se spoustou vad na kráse a člověk s ním musí nějak naložit. Písnička citovaná na parte radí: „Jen jemu důvěru dejme,“ protože by byla škoda vkládat naději do sebe a do knížat a do kterékoli lidské slibotechny, síla má a písnička má přece jest Hospodin, můj vysvoboditel. Takže jestli v něco v životě doufat, tak v rámci jeho slibů, jež nám dal: nezaskočí ho totiž naše slabost, tu zná a poradí si s ní.

Tahle písnička, kterou čteme na parte, vyjadřuje, že i způsobem, jak prožíváme svůj život, se můžeme radovat, protože Pán je nám opravdu blízko. Někdy to jde dobře, jsou léta zářivá, hojný stůl a kalich oplývá, pak je střídají časy, kdy tě smích opustí, ale i v tom nějak žijeme s tou radostí z Pánovy blízkosti, i Jan Trusina tak žil. Díky za setkávání s ním. A k tomu konci a loučení už jen to, že člověk vloží svou ruku do dlaní výrazně silnějších, než je naše doufání.

Třebíč 10. 4. 2021

Divoké husy létají z místa na místo. Kdyby zůstaly na jednom místě, z pohodlně by a časem by již nebyly schopny vzlétnout.

Søren Kierkegaard

Ve dnech 30. 5. – 26. 6. 2021 můžete přispět do veřejné sbírky **Lety Divokých hus ve prospěch Charity Svitavy**. **Výtěžek z naší společné sbírky bude použit na pořízení vybavení pro novou službu Domácí zdravotní péče – ošetrovatelskou a paliativní.**

Půjčuje kompenzační pomůcky, zajišťuje potravinovou a humanitární pomoc i v dalších 17 obcích v regionu. Podílí se na kulturním životě ve Svitavách a aktivně přispívá k tvorbě místní komunity. Aktuálně uspěla ve výběrovém řízení na poskytování domácí zdravotní péče, která má ale vysoké vstupní náklady. Kromě celkového vybavení a provozního zázemí potřebují pořídit automobily a zdravotnické přístroje a pomůcky.

Charita Svitavy už od roku 1993 poskytuje Charitní pečovatelskou službu a Centrum denních služeb Světlanka.

Příspěvky můžete posílat na č. ú. 27 000 000/0100, var. symbol 578. Děkujeme všem čtenářům měsíčníku Protestant, kteří se k Letům Divokých hus přidávají! Podpořit nás můžete také zasláním dárcovské SMS v hodnotě, kterou si sami zvolíte: DMS HUSY 30 nebo DMS HUSY 60 nebo DMS HUSY 90 na telefonní číslo 87 777. Můžete přispívat i trvale, stačí odeslat dárcovskou SMS ve tvaru: DMS TRV HUSY 30 nebo DMS TRV HUSY 60 nebo DMS TRV HUSY 90 na telefonní číslo 87 777 a každý měsíc Vám bude automaticky odečtena částka 30 nebo 60 nebo 90 Kč až do té doby, než se rozhodnete příkaz odvolat. Nadace Divoké husy obdrží 29, 59 nebo 89 Kč. Více na www.darcovskasms.cz.

Jan Amos Komenský a kolektiv, Necessarium

Co má člověk skutečně vědět, aby dobře žil i umřel

Drzý pokus svévolně vytáhnout z Komenského spisku Unum necessarium ty nejdůležitější či nejpodnětější myšlenky. „Nízkoprahové“ převyprávění textem i obrazem. Vhodné pro mládež. Připravili Ondřej Macek, Iva Květonová a Marika Toman Bumbálková 96 stran formátu 22 × 13 cm, dvoubarevný tisk.

ISBN 978-80-88060-23-9. Doporučená cena 159 Kč.

Objednejte na <https://eman.evangelnet.cz>

rativní justice, knížku nazvanou *Changing Lenses*. On je také fotograf a tím názvem odkazuje ke změně úhlu pohledu na to, co od trestního řízení chceme. Formuloval k tomu základní otázky, které bychom si měli klást a které bychom v rámci trestního řízení chtěli mít zodpovězeny. Například: „Kdo byl trestným činem dotčen? Komu vznikly potřeby a jaké potřeby to jsou? Kdo má za to odpovědnost? Jak lze tyto potřeby naplnit? Jak zapojit lidi do následků řešení toho trestného činu?“ To jsou otázky, které mění náš pohled. To mění tu perspektivu. Když jste v tom systému nebo se vzděláváte v právu, případně v jiných profesích, které s tím souvisí, tak stále vycházíte ze starého účelu. Ta restorativní perspektiva tam není přítomna. Tím chci zdůraznit, že nejde jen o programy, ale o širší aplikaci principů, které ovlivňují postup jednotlivých odborníků na poli trestní justice. Jde o to, jak odborníci s těmi lidmi komunikují, jaké volí procesní postupy, jak s tím pracují na úrovni trestání. Jaký prostor dávají pro sdělení potřeb obětí. To jsou různé aspekty, které v širším ohledu dopadají na práci odborníků na poli trestní justice.

Jaké principy ovlivňují postup odborníků s ohledem na trestní řízení?

Mezi ty principy patří: princip vyhnutí se dominanci. V tom českém kontextu mi to přijde hodně důležité, protože ta naše tendence k poslouchání autorit je silná. Mám na mysli to naše přesouvání řešení a odpovědnosti na zkušenou autoritu, na někoho, kdo ví líp, ať už je to soudce, lékař, učitel.... Restorativní justice mění tu vertikálu na horizontálu.

Mám dojem, že princip vyhnout se dominanci se promítá i do školství, kde už nejde ryze o frontální výuku, ale přechází se i k jiným postupům a metodám. Je to tak.

Chápu-li to dobře, tak v restorativní justici jde o reciprocitu, nejde jenom o pachatele, ale i o poškozeného.

Ano, jde o tu oběť, o dotčenou komunitu, zasaženou rodinu.

Má mít restorativní justice také nějaký uzdravující efekt, který funguje i preventivně?

Na té individuální rovině to působí jako prevence. Neřekla bych, že to má úplně aspekt obecné prevence. Myslím si, že důležité je to ve vztahu k účastníkům toho procesu. To, co z výzkumů plyne jako důležité sdělení, je fakt, že osoby, které se procesu zúčastní, ho vnímají jako spravedlivý. A mají dobrý zážitek z toho, že tím procesem prošly, a byla to pro ně dobrá životní zkušenost. Má to také dopad na recidivu, ale musí se s tím zacházet opatrně a nelze to zobecňovat. Ukazuje se, že nelze od jednoho programu čekat zázraky. Program musí být zasazen do nějakého funkčního systému sociální práce a navazujících služeb. Důležité je, jak to funguje v kontextu dalších služeb.

Jak to funguje v českém prostředí? Jaká je tady osvěta? U jakých trestních činů se restorativní programy uplatňují?

Jsmo zapojeni do evropského projektu. Jmenuje se to *Restorative Justice: Strategies for Change*. Je tam zapojeno deset evropských států a Evropské fórum pro restorativní justici. Navazuje to na přijaté doporučení Rady Evropy o restorativní justici v trestních věcech. Snaha je co nejvíce podpořit obsahové sdělení toho doporučení, které klade důraz na principy, o kterých jsem mluvila. Zavádění restorativních přístupů pro celé trestní řízení ve všech jeho fázích pro všechny trestné

činy. Tam je potřeba říct, že lidé s tím mají spojené různé obavy. U závažné trestné činnosti je velký důraz kladen na přípravu, lidé do toho programu vstupují dobrovolně a není to pro všechny. Výzkumy ukazují, že lidé, kteří do programu vstoupili, zažili změnu. Máme k dispozici řadu videí, kde lidé hovoří o zkušenosti změny. Výsledky jsou až neuvěřitelné.

Trochu jsem odbočila, chtěla jsem říct, že naše snaha v rámci projektu je aktivovat odborníky na poli trestní justice, říct: „Máme tady restorativní justici, pojďme se na to společně podívat, pojďme o tom mluvit a hledat, proč to zatím nefunguje, jak dál? Je to revize toho, co se tady za posledních dvacet let událo. Před dvaceti lety vznikla probační a mediační služba, což je státní instituce, která v nabídce svých služeb má mediaci jako program, ale ten program není využíván plošně, ve všech fázích trestního řízení a pro všechny trestné činy, protože na to nemá kapacitu. Od odborníků víme, že hlavní nedostatky spočívají ve starých úhlech pohledu, v rigiditě systému, ve starém operačním systému. V zásadě pro nás bylo důležité, že jsme se soustředili na komunikaci s odborníky, pořádali jsme workshopy, dotazníková šetření. Celé se to zhmotnilo do příručky nazvané *Strategie restorativní justice pro ČR*. Je to u nás na webu.

Výsledky jsou tam promítnuté a na základě toho bychom chtěli, aby vznikly pracovní skupiny pro jednotlivé odborníky na poli trestní justice. My se budeme snažit kultivovat pohled na restorativní justici v českém prostředí. Chceme narušit staré vzorce. Chceme přispět k systémové změně. Zatím není nikdo, kdo by to propojil a navázal na zkušenosti a dal tomu další impulz – rozměr. Aby došlo k systémové změně, musíte změnit pohled lidí. Ukazuje se, že jen změna shora nestačí, protože potom by ten zákon byl prázdný. My tu změnu podporujeme i tím, že podporujeme ten dialog, děláme to trochu i intuitivně. V tuhle chvíli je pro nás zásadní, aby lidé změnili svůj postoj, přičemž ta změna legislativní není úplně to primární, k tomu můžeme někdy dospět. Celá restorativní justice může fungovat i bez změny legislativy. Legislativa to může podpořit, teď si toho spíš nevšímá.

Restorativní justice se snaží o vnitřní změnu, je v tom i nějaký spirituální rozměr?

Je to možnost, ale nemůžete to nikomu nařizovat. Ono to souvisí i s tím zakladatelem H. Zehrem. V Americe, kde se restorativní justice formovala, měla řada lidí vztah k církvi. H. Zehr je mennonita. Mennonité byli hodně aktivní v sociálních otázkách a zapojovali se do řešení různých společenských problémů. Ta víra tam hraje roli. Hraje tam roli i symbolika kruhu. Symbolika kruhu je strašně důležitá. Kruh je symbolem restorativní justice, najdete ho ale i v mnoha tradicích.

Nemá symbol kruhu evokovat to, že všichni jsou na stejné úrovni?

Ano, také. Lidé sedí v kruhu a jsou na stejné úrovni.

Nesouvisí to také s tím principem vyhnutí se dominanci?

Ano, to také.

Já jsem se ptala na tu spirituální stránku, protože se mi to spojilo i s tématem svědomí.

Určitě to má nějaký etický rozměr a přesah k různým aspektům víry, ať už to je jakákoli víra, ale současně je třeba říct, že to poznání, ke kterému se restorativní justice probíjela, aby byla univerzálním nástrojem, tkví v tom, že jde vždy jenom o vytvoření prostoru pro osobní proces těch lidí. Vy jim nemůžete říkat, k čemu

mají dospět, protože tím jim už vytyčujete cestu. Na začátku existovaly restorativní programy – jeden se jmenoval smíření, ale od toho se upustilo. Vy nemůžete někoho nutit, aby se smířil nebo aby někdo někomu odpustil. Můžete nastartovat nějaké vnitřní procesy..., ale nemůžete to po někom chtít. My např. budeme promítat a dělat besedy k jednomu finskému dokumentu „Z očí do očí“, který byl promítnut v rámci festivalu Jeden svět. Je to dokument z finské vězeňské služby, kde běžel program pro rodiče zavražděných dětí a jejich pachatele. Mě v tom dokumentu zaujala věta otce, který říkal, že nemůže odpustit, ale nemusí také nenávidět. Ten člověk se čtyři roky budil a žil život s obrovskou nenávistí. Ten program mu pomohl se té nenávisti zbavit, transformovat ji. To si myslím, že je obrovský krok. A že není možné žádat po někom, aby odpustil vrahovi svých dětí, to je na osobní volbě každého člověka.

To je velký posun. Myslím, že silná emoce, se kterou se člověk nevyrovnal, může vést i ke smrti.

Ta nenávist je přirozená reakce, ale pod tou nenávistí se ještě skrývá celá řada emocí a potřeb a ta nenávist často překrývá i ty další emoce, které nejsou vidět. Je třeba zdůrazňovat, že vždycky je to jenom nabídka a že žít život s nenávistí je strašně těžký. Restorativní justice dává prostor k tomu, aby to člověk mohl pro sebe zpracovat jinak, ale nikdy neříká, jak ten proces má skončit.

Nedávno jsem si vyslechla v České televizi svědectví pana Havránka, pozůstalého po Vrbětické kauze z roku 2014. On sám připustil, že se pro něj ta frustrace způsobená nejasnostmi kolem celé té kauzy začíná určitým způsobem vytrácet a ten případ se pro něj stává do určité míry uzavřený. Samozřejmě že smutek nad ztrátou otce nezmizí, ale to, že se kauza Vrbětice začíná „rozklíčovat“, má pro něj velký význam a pomáhá mu vyrovnat se se ztrátou otce a také to nějak uzavřít.

To narážíte na důležitou věc. Aby se lidé dokázali vyrovnat s následky trestného činu, musí vědět, co se stalo. Pozůstalí si někdy představují miliony scénářů, jak se ta věc mohla odehrát. Pro ně je důležité vědět, jak se to opravdu stalo, jak se ten člověk cítil v posledních momentech, co říkal. Jsou to věci, které tu zkušenost pomáhají nějak ukotvit. Je potom snazší se s tím vyrovnat. Jedny z nejhorších traumat souvisí s tou nejasností: Nevíte, co se stalo, nemůžete to uzavřít, protože nevíte, co se stalo. Restorativní justice proto klade důraz na potřebu otázek, na to moct se zeptat pachatele. Jsou příklady, kdy oběť chtěla vědět, jaká byla poslední slova její matky, než jí zabili. Pro tu oběť bylo strašně důležité, když se dozvěděla, že matka v posledním momentu řekla pachatelům, že jim odpouští. Pro tu oběť to bylo velmi úlevné.

Je tedy důležitý motiv uzavření?

Ano, restorativní programy dávají možnost vystoupit ze začarovaného kruhu, uzavřít to. Následky trestného činu to nevymaže, ale může je to na té vnitřní rovině proměnit a otevřít cestu, jak jít v životě dál.

Děkuju za rozhovor.

Otázky připravila Kristýna Pilecká. ■

Dokument *Strategie restorativní justice pro ČR* a další informace je k nalezení webu <https://restorativni-justice.cz/strategie-restorativni-justice-pro-ceskou-republiku/>

Demokracie mezi nacionalismem a populismem

Martin Šimsa

Náš demokracie se dnes potácí mezi nacionalismem a populismem. Může však být bez nich? A co vůbec demokracii myslíme? A co myslíme nacionalismem a populismem?

Demokracii myslíme vládu svobodných a rovných občanů nad sebou samými prostřednictvím svobodně zvolených zástupců v konstitučním státu, kde jsou respektována lidská a občanská práva. Nacionalismem myslíme přesvědčení, že vlastní národ je nejvyšším politickým principem, a populismem vládu prostřednictvím slibů, lichocení a podbízění se lidu. Pro Masaryka byla humanitní demokracie normativní ideou, tedy tím, co být má, co má být cílem našeho pozemského snažení, co má být zřízením *sub specie aeternitatis*, pod zorným úhlem věčnosti. Demokracie se v Masarykově pojetí stává politickou formou lásky k bližnímu, královstvím Božím na zemi, Ježíšovou a bratrskou humanitou. Humanitní demokracie v *Nové Evropě a Světové revoluci* vstupuje na místo humanity, která se stává ústředním pojmem *České otázky*. Masaryk byl, jak říká Božena Komárková, ve své době jediným silným středoevropským myslitelem demokracie, uvádí k nám pojem demokracie v návaznosti na Tocquevillu a J. S. Milla a zároveň se stává zakladatelem demokratického státu, demokratické republiky.

Masarykovi kritici poukazovali na to, že Masarykův demokratický ideál byl příliš náročný a neuskutečnitelný. Byl to nejen konzervativně-nacionální, prokatolický a původně prorakouský kritik jako Josef Pekař, ale i Masarykovi politicky mnohem bližší Josef Kaizl či Ferdinand Peroutka, kteří poukazovali na to, že osvícenství a liberalismus jsou nám časově i mentálně mnohem bližší než bratrská a husitská reformace. Ferdinand Peroutka opakoval, že jsme mnohem spíše dětmi a potomky poslušných poddaných Františka Josefa než duchovními potomky husitů. Těch poslušných poddaných Františka Josefa bylo početně jistě mnohem více než legionářů, kteří se svým způsobem stali našimi novodobými husity. I Jan Patočka, který vysoce cenil to, že Masaryk jako filosof založil demokratický stát, kriticky a ironicky poukazuje na to, že Masaryk se spoléhal na to, že Češi jsou schopni naplnit puritánský ideál, kterým se Masaryk při založení demokratické republiky řídil.

Nacionalismus se rodí v romantismu,

v návaznosti na Francouzskou revoluci, stává se kulturním i sociálním obsahem všech obrozeneckých hnutí v Evropě, samozřejmě i u nás. Český nacionalismus se stává duchovním dítětem nacionalismu německého, Masaryk a po něm ještě výrazněji Rádl mluví o Herderovi a Fichtovi jako o „slovanských apoštolech“. Löwenstein poukazuje na to, jak se český a německý nacionalismus vzájemně posilují, podobně jako třeba nacionalismus německý a francouzský. Masaryk odmítá jazyk a národ jako nejvyšší cíl politického snažení, mluví raději o duši a o pravdě. Do ostrého střetu s českým nacionalismem se dostává ve sporu o Královédvorský a Zelenohorský rukopis. V ještě vyhrčenější podobě se s patologickou sedlinou českého antisemitismu střetává v případě hilsneriády. Rádl jako největší kritik českého, československého i středoevropského nacionalismu konfrontuje předválečného „humanitního“ Masaryka s „prezidentským“ Masarykem, který v řeči o Němcech „kolonistech“, jimž budeme všelicos „koncedovat“, činí značné ústupky českému a československému nacionalismu. Někteří

zahraniční interpreti, konkrétně ukrajinsko-americký politolog Roman Szporluk, poukazují na to, že Masarykovo náboženství má nacionálně zabarvený nádech, protože Masaryk mluví o reformaci jako o české reformaci, o Husovi, Chelčickém, Komenském jako o českých myslitelích a ne náhodou se jeho hlavní předválečné programové dílo jmenuje *Česká otázka*. Masaryk tedy v jeho očích naplňuje figuru, kterou pojmenoval britský teoretik nacionalismu Anthony Smith, když mluví o moderních nacionalismech jako nacionalismech „vyvoleného národa“. Szporluk to nazývá „nacionalismus s lidskou tvář“. Roger Scruton nazývá první republiku „šťastným kompromisem“ mezi univerzalistickým „bohem“ humanismu a pokroku a partikularistickým „bohem“ národa, který byl smeten nejprve „bohem“ národa (nacisty), posléze „bohem“ pokroku (komunisty). Löwenstein při své interpretaci *České otázky (Manifest nepolitické politiky)* tvrdí, že zde komunisté vládli mnohem spíše prostřednictvím „lidového populismu“ než marxismu-leninismu – to by se dalo uplatnit zejména na dobu normalizace. Jak je snadné u nás rozeznat struny nacionálně laděného populismu, nám ukázal Miloš Zeman v první přímé volbě prezidenta v roce 2013.

Populismus a jeho opakující se rysy

Populismus, který se dostal do módy v posledních letech v Evropě, v obou Amerikách i jinde ve světě, není ničím novým, i když nám to tak může připadat. Jeho kořeny můžeme hledat jak v antickém Řecku, tak ve starověkém Římu, odkud dostává své pojmenování. Zde se jeho hlavní náplň stává „chléb a hry“. V 19. století nabírá na síle ve Spojených státech, možná právě proto, že zde není tak silný evropský nacionalismus a marxismus. Americký populismus 19. století se obrací proti Wall Street, bankám, finančníkům, je to hnutí farmářů, kteří se odvolávají na původní, čistý, nevinný lid proti zlým, zkorumpovaným a cizím elitám. Některé prvky populismu 19. století se objevují jak v hnutí „Occupy Wall Street“, tak v Tea Party a u voličů Donalda Trumpa. Moderní teoretici populismu, mezi nimiž bych doporučil ke studiu německého teoretika působícího v USA J. W. Müllera *Co je to populismus*, italskou politickou filosofku Nadiu Urbinatti *Znetvořená demokracie* a skotského etického filosofa Tony Milligana *Pravda v době populismu*, zdůrazňují několik rysů populismu, které se v mírných modifikacích opakují téměř všude. Populismus je antielitistický (i když jeho představitelé jsou většinou příslušníci elit), protikorupční (v době jeho vlády se korupce téměř vždy velmi zhorší), antipluralistický – jen my a naši příznivci jsme praví a autentičtí příslušníci lidu, naši odpůrci a kritici nepatří k lidu, jsou to příslušníci finančních, intelektuálních elit, odcizení lidu, v našich poměrech voliči „tradičních stran“, „eurohujeři“ nebo členové „pražské kavárny“. Dalším rysem populismu je polarizace společnosti na základě figury „rozděl a panuj“ či „my a ti druzí“. Populismus pracuje s relativismem, s tím, že žijeme v době „postfaktické“ a „postpravdivé“ – nic nelze říci přesně, nic nelze ověřit. Trump a jeho příznivci mluvili o „paralelních“ faktech, která mají k dispozici, když měli čelit fotograficky dokumentovanému faktu, že na Obamově inauguraci bylo přinejmenším 2x tolik lidí než na Trumpově. Pravda není snadno nalezitelná a ověřitelná, není to fakt jako houska na krámě v případě, že se ocitáme v oblasti náboženství, filosofie či politiky,

ale ten, kdo na ni rezignuje, snadněji podléhá populistickému svádění.

Léky na ohromování a ohlupování

Podle Müllera se liberální demokracie nemůže populismu zbavit, je jejím věčným stínem a ohrožením. Liberální, republikánští či deliberativní demokraté nemohou populistům zakázat mluvit, slibovat, lhát, balamutit a podkuřovat lidu. Hranicí mezi populismem v režimu konstitutivním demokratickým a režimu autoritativním zůstává právní stát, demokratické instituce, nezávislá a svobodná média, nezávislé a nestranné soudy, které se snaží soudit spravedlivě. Terčem populistů se podle médií a soudů stává velmi často kritická, občanská veřejnost / společnost, která zároveň představuje nejsilnější a neúčinnější obranu proti populismu. Populismus totiž oslabuje demokracii tím, že oslabuje svobodné, kritické občanské myšlení, samostatný a věcný úsudek. Také s oblibou pracuje se strachem, úzkostí či frustrací (viz uprchlická krize). Proto vzdělání, společenský a kulturní rozhled, myšlení historické, filosofické i nábožensky tolerantní představuje nejlepší lék a terapii populistického ohromování a ohlupování demokratické veřejnosti a demokratického voličstva.

Máme za sebou dvacet let nedokonalé prvorepublikové demokracie, oslabené nacionálními a sociálními konflikty, a třicet let nedokonalé demokracie polistopadové republiky, oslabené neoliberální ekonomickou transformací, sociálním populismem, korupcí a klientelismem. Vedle těchto padesáti let slabé a nedokonalé demokracie se můžeme opřít o sílící občanskou společnost, lidskoprávní a demokraticko-filosofické a republikánské tradice, které se projeví v roce 1968, v hnutí Charty 77, v dialogickém a ekumenickém křesťanském, židovském, muslimském i sekulárně humanistickém myšlení, v sametové revoluci 1989, u demokratických myslitelů, filosofů, ekologů a občanských aktivistů i ve světlejších chvílích demokratických stran. Součástí občanské společnosti jsou demokratické strany, které s občanskou společností počítají, komunikují s ní, naslouchají jí a respektují ji, aniž by se v ní rozplynuly. Myslím, že jako křesťané, protestanté a občané bychom se měli starat o stav naší demokracie, pečovat o ni a láskyplně, vynalézavě i odvážně kritizovat její chyby a nedostatky, snažit se je permanentně opravovat a napravovat a do své starosti a péče zahrnout veřejné demokratické instituce včetně médií, soudů a politických stran. A nevěřit těm politikům, kteří slibují, že vše vyřeší za nás.

(mezititulky redakce)

PRŮCHOD HVĚZDY

Roztříští se o skálu únavy,
spánkem bys zasněžila jako pěnou,
vždyť jinak vlna těl nám vyplaví
znova tu hořkost, bárku potopenou.
Až ráno při bělostné snídani
rozlomím chléb, vzpomeň si na tu chvíli,
kdy ti tvoou dlaň, sevřenou v zdráhání,
ty mocnosti také tak rozlomily.

František Hrubín

Střípky z Říma

Kurií vane duch Františka a Ignáce

Když se mladý svatý František modlil ve starém a zchátralém kostele svatého Damiana nedaleko Assisi, uslyšel hlas, který mu řekl: „Františku, naprav moji církev“. Po více než 800 letech se nyní papež, který se jako první nazývá po mnichovi z Assisi, už téměř osm let pokouší katolickou církev napravovat. Skandály, rozštěpenost, klerikalismus, netečnost – to všechno znamená, že části těla Kristova nejsou zdravé. Papež se pokouší církev ozdravit a znovu vybudovat její důvěryhodnost s pomocí františkánů a jezuitů, které povolává do římské kurie na místa přestárlých členů. Konzistoř nových kardinálů může vzniknout dřív, než by se čekalo.

V únoru ustanovil arciknězem baziliky sv. Petra pětapadesátiletého kardinála Maura Gambettiho (generálního kustoda konventu sv. Františka v Assisi), aby dal do pořádku finance. Toto jmenování lze přirovnat k vyhnání penězoměnců z chrámu. Podobně zvolil papež prefektem Ekonomického sekretariátu o. Antonia Guerrera, španělského jezuitu, aby dal do pořádku finance Svatého stolce. V Chile, po skandálech sexuálního zneužívání kněžími, ustanovil papež arcibiskupem Santiaga kapucínského františkána Celestina Aóse, kterého později jmenoval kardinálem. Jezuitský kardinál Michael Czerny je hlavním pomocníkem papeže v péči o migranty a poradcem v sociálních otázkách. Reformy papeže Františka jsou víc než jen výměna jmenovek na dveřích vatikánských kanceláří. Zdá se, že se pokouší využít specifických charismat jezuitů a františkánů. Při snaze naplnit svou vizi církve, která bude chudší a pokornější a bude mít dar soudnosti, se papež stále častěji obrací o pomoc k těm, kteří jsou prochnuti duchem sv. Františka a sv. Ignáce z Loyoly.

Paprsek naděje pro vyčerpaný Irák?

Jedno z pravidel pro cesty papeže zní, že čím je cesta riskantnější, tím větší má dopad. Proto se František ve svých 84 letech vydal na vůbec první papežskou návštěvu do Iráku. Rozhodl se tak navzdory názoru někte-

rych funkcionářů Svatého stolce, že v době pandemie a bezpečnostních rizik by bylo moudré návštěvu odložit. Dopisovatel Ch. Lamb se zeptal mluvčího Vatikánu, je-li cesta do Iráku ta nejriskantnější, jakou František podniká. Odpověď zněla: „Určitě jedna z nejzajímavějších.“ Z Iráku vždy přicházely zprávy o válce a krveprolití. Návštěva papeže nabízí paprsek naděje. František si je vědom, jak velmi byli mnozí Iráčané zklamaní, když se neuskutečnila návštěva papeže Jana Pavla II. v roce 2000. Ví, že pravý čas k návštěvě Iráku nemusí nastat nikdy, a proto se rozhodl možnosti využít. Papežova pozoruhodná návštěva válkou vyčerpaného Iráku představuje jeho pontifikát dvěma způsoby:

Jel tam, aby podpořil zbytky křesťanských komunit, které jsou jedny z nejstarších na světě a které byly těžce pronásledovány Islámským státem (IS). František jako dobrý pastýř riskoval všechno kvůli péči o každického ve svém stádu. Přišel zvěstovat pokoj a tak ztělesnil Ježíšova slova: „Blaze těm, kdo působí pokoj, neboť oni budou nazváni syny Božími.“ Další částí jeho mise bylo poukázat na marnost, šílenství a naprosté ďábelství konfliktu mezi náboženstvími. Měl na mysli nejen odhodlání IS vymazat křesťanství ze samozvaného kalifátu, ale i brutální zacházení islamistů s ostatními vírami, zvláště s jezidy, a také zásadní zdroj konfliktu v té oblasti – rozdíl mezi sunnitskou a šíitskou verzí islámu.

František znovu ukázal sílu symboliky tím, že příkladně ztělesnil výzvu přirčenou sv. Františkovi z Assisi: „Hlásejte evangelium stále, ale slova používejte, jen když je to nutné.“ Obrázek, kde se papež drží za ruce s předním šíitským představitelem, mluví za všechno. Velký ajatolláh Alí Sistání je trvalým kritikem válečného štvání představitelů šíitů v Iránu, kteří zasahovali do snah Iráku vytvořit národ, kde by byly odděleny komunity šíitů a sunnitů, a stále se pletou do záležitostí Jemenu a jinde. Násilí ve jménu náboženství je druh rouhání, říká František. Vždyť přece bratrství je silnější než bratrovražednost. Tato slova rezonovala nejen ve zdecimo-

vaných křesťanských komunitách, ke kterým František promlouval, ale také u miliónů muslimů, kteří jsou vysíleni náboženskými konflikty a bratrství je předmětem jejich modliteb a proseb...

Zdraví papeže

Je ve Vatikánu vždy delikátním tématem. Nyní, když je možné, aby papež rezignoval, už to tak choulstivý problém není. František se nikdy neskrýval se svými potížemi s velmi bolestivým ischiasem. Své fyzické i psychické zdraví otevřeně probíral i s argentinským lékařem a žurnalistou Nelsonem Castrem, který bude psát knihu o zdraví papežů od doby Lea XIII. Díky své práci získal Castro přístup do vatikánských tajných archivů, a tak můžeme očekávat nejen zajímavé objevy o zdravotním stavu minulých papežů, ale také vyvrácení některých mýtů. Sám Castro říká, že znamením, jak moc se změnilo, je, že František sám nejen sepsání knihy navrhl, ale přislíbil navíc i poskytnout pro knihu rozhovor.

P. S.

Jeden z posledních prezidentských kousků Donalda Trumpa bylo omilostnění jeho dřívějšího hlavního стратега, S. Bannona, který byl obviněn, že odklonil finanční prostředky z online sbírky na stavbu Trumpovy zdi na hranici s Mexikem. Bannon od té chvíle znovu usiluje o založení politické akademie v rekonstruovaném trisultském klášteře (47 km jihovýchodně od Říma). Plán otevřít „gladiátorskou školu“ pro pravicové populisty je provázen právním sporem s italským ministerstvem kultury, které budovu vlastní. Státní rada rozhodla proti Bannonovu záměru. Ten se hodlá odvolat.

Z článků „View from Rome“ Christophera Lamba, The Tablet 6. a 20. března 2021 a editoriale „Force for Peace“, The Tablet 13. března 2021 vybrala a převedla Daniela Bísková.

Mundek osmdesátníkem

vzpomínky přítele Václava Hurta

V kanadském Guelphu se 20. května 2021 dožil osmdesát let můj přítel a bratr v Kristu evangelický farář Edmund Bauer. Protože nevím, zda k jeho jubileu něco napíše i někdo jiný, činím tak sám. Je pravda, že ti, co odešli do exilu, se nám z našeho života i z paměti trochu poztráceli. S Mundkem se dobře známe a máme se rádi. Vždyť jsme šest let žili pod jednou střechou na faře v Liběchově. A tak jsme se vídali vlastně každý den.

Ať jde ihned dolů a řekne, pro koho to dělá!

S Mundkem jsem se poprvé setkal koncem listopadu roku 1977. Bylo to na synodu v Praze na Vinohradech. Tehdy na synody ještě chodila církevní veřejnost a kruchta vinohradského kostela byla zaplněna lidmi, kteří sledovali jednání synodu dole. Synod tehdy řešil velké napětí, které vzniklo ostrou kritikou synodní rady členů církve (většinou farářů), kteří podepsali Chartu 77, a pak také signatářů Dopisu 31. Najednou se zespoda ozval hlas synodního seniora Václava Kejře: „Ten, kdo toto jednání nahoře nahrává na magnetofon,

ať jde ihned dolů a řekne pro koho to dělá.“ Ten, kdo jednání nahrával, byl farář z Liběchova Edmund Bauer, signatář Charty 77 i Dopisu 31.

Bylo to v době, kdy jsme s Ulou měli krátce po svatbě a hledali nějaké bydlení v Praze. Já jsem byl v druhém ročníku bohoslovecké fakulty. Byl jsem se proto ptát na synodní radě, ale tam mi řekli, že žádné bydlení nemají. A někdo mi řekl: „Běž za tímhle farářem Bauerem, on prý shání někoho do kostelnického bytu v Liběchově“. A tak jsem za Mundkem šel a domluvili jsme se, že se přijedu do Liběchova podívat. Byt jsem si prohlédl hned příští týden a s Ulou jsme se rozhodli, že se do něj nastěhujeme a budeme ve sboru dělat kostelníky. Nebylo to sice v Praze, ale do Prahy se dalo dojíždět; byla to hodina autobusem.

Záhy potom, co jsme v Liběchově začali bydlet, si mne zavolal tajemník synodní rady Jiří Otter. A velmi mi vyčetl, že jsem se nastěhoval na faru, kde je farářem chartista. S takovými lidmi bych se prý jako bohoslovec vůbec neměl stýkat, natož s nimi bydlet. Musím

se proto rychle odstěhovat, jinak jistě nedostanu státní souhlas a nebudu moci být farářem. A nabídl mi za synodní radu tři byty v Praze: na Spořilově, v Belgické a v Dejvicích. Nabídku, která mi přišla jako ďábelské pokušení, jsem odmítl a jsem tomu rád. Díky tomu jsem mohl Mundka dobře poznat a mnohé se od něj naučit.

Co mi uvízlo v paměti z vyprávění o první polovině jeho života

Mundek byl zelovák. Narodil se v Zelově 1941 a po druhé válce se s rodiči, bratrem a sestrou přistěhoval do Varnsdorfu. Jeho farářem byl Adolf Kotouček, výrazná osobnost (viz synod 1956 a křest dětí – viz rozhovor v Pt 2/2010). Vzpomínal na něj v dobrém a myslím, že ho ovlivnil. Mundek se vyučil elektrikářem, ale neměl střední školu. Studium theologie v šedesátých letech na KEBF pro něj, myslím, muselo být proto hodně náročné. Pracoval s evangelickou mládeží, myslím, že ještě na fakultě. Na vojně byl v Milovicích, kde navštěvoval sbor v Lysé. Oženil se s Natašou Bělovou,

s kterou se setkal na evangelických akcích. Jako samostatný vikář nastoupil na sbor v Liběchově. Koncem šedesátých let měl jedinečnou příležitost absolvovat roční studijní pobyt v Princetonu v USA (společně s Natašou). Po návratu se jim narodily dvě děti, Verunka a Lukáš. V Liběchově byl kazatelem až do roku 1984, kdy se společně s rodinou vystěhovali do Guelphu v Kanadě.

Působení v evangelické církvi

V evangelické církvi patřil Mundek k farářům, které ovlivnil závěr šedesátých let, především osmašedesátý. Jeho nejbližším přítelem byl farář Jakub Trojan. A toto přátelství trvá dodnes. Mimo jiné jezdili s rodinami na Ptákovu Lhotu. Hned v roce 1977 podepsal Chartu a pak také Dopis 31 (jakousi „chartu“ evangelické církve). Odvážně vystupoval na pastorálkách i na konventech. Jeho trápením bylo to, že liběchovský sbor byl slabý a stále se umenšoval. Přejít na jiný sbor se mu nedařilo, neboť církevní tajemník mu k tomu nikdy nedal státní souhlas. A jeho možnosti byly omezeny i tím, že manželka Nataša nechtěla jít dál od Prahy. Obávala se, že by zde nedostala kvalifikovanou práci. A tak Mundek, ač dělal poctivě farářskou práci (kázání, biblická, třicátníci, děti), radosti z toho měl stále

méně. Jevilo se mi to tak, že se v Liběchově dusí ve vlastní šťávě. A estébákům to vyhovovalo a státní souhlas mu ani nemuseli brát. Začátkem osmdesátých let začal přestavovat dům, který si koupil v Újezdě nad Lesy. Tehdy jsem si myslel, že jako východisko vidí odchod z církevní služby. Přestavování domu mu bralo hodně sil.

Nakonec situaci vyřešil tím, že se s rodinou vystěhoval do Kanady. Přiznám se, že jsem se na něj tehdy zlobil, že odchází. Vlastně ani nevím, zda na něj v tomto smyslu estébaci naléhali. Do farářské služby se mu v Kanadě žel už nastoupit nepodařilo. Myslím, že hlavním problémem byl cizí jazyk. Po roce 1989 by se rád vrátil, ale Nataša nechtěla. A tak zůstal v Guelphu a s přáteli v Čechách udržuje kontakty prostřednictvím telefonu, mailů a pravidelných návštěv.

Díky za všechny dobré rady

Jsem Mundkovi vděčný, že mne mnoho naučil. Dnes si uvědomuju, že v Liběchově byl pro mne vlastně starším bratrem a trochu také tátou. Vděčně vzpomínám na theologické i politické diskuze. Hodně mne obohatily. Bylo pro mne jedinečné, že mne vzal do diskusního společenství pondělků u Zdenka Bárty v Chotiněvsi a také do společenství Libštátu. Povzbudil mne k tomu, abych

ve sboru začal kázat a stal se také presbyterem. A také mne jako začínajícího bohoslovce seznámil s mnoha zajímavými lidmi, především faráři.

Velmi se mi také v životě hodilo, že mi řekl, jak se chovat při výslechu StB. A naučil mne mnohé řemeslné dovednosti. Díky němu si teď mohu sám udělat elektroinstalaci. A když řídím auto, vím, že se mám držet při středové čáře a v noci že mohu zatáčku projet i trochu v protisměru. A mnohé další. Mundku díky, díky.

Šest let spolu v Liběchově

Čas, který naše rodiny prožily v Liběchově, byl požehnaný. Občas mi to přišlo, jako bychom byli jedna rodina. Hlíдали jsme si navzájem děti, půjčovali si věci, pomáhali si. A hlavně ze začátku nám určitě víc pomáhali Bauerovi. A také jsme spolu, zpravidla v neděli, obědvali. Bylo to dobrých šest let. I díky tomu jsem mohl vystudovat teologii a pak se stát farářem.

O druhé půlce Mundkova života toho vím málo. Jen to, že Verunka i Lukáš mají své rodiny a že Nataša nás už přešla na věčnost. Mundku, měj se dobře. Ať Ti Hospodin žehná a ať Tě mají všichni rádi.

Autor je evangelický farář v Litomyšli

Kdo je náš?

Moji ninivetští evangelíci

Snad nejsem jediný, kdo byl titulován „pan chytřej“? Chápu, že pan chytřej, paní chytrá vůbec nezní evangelicky. Dobře, tak tedy moudrý, bystrý, prozíravý, zkušený. Anebo zodpovědný, svědomitý, střídmy. A také ohleduplný, pokojný, přesný a pevný, štědrý, hodný, mírný, vždy naslouchající. A šup naplno: pravdomluvný, spravedlivý, milující. Vždyť jsme přeci Písmáci.

Jenomže dlouhá desetiletí nepřejících poměrů nás přivedla k obrácení do sebe, ke kultivování hloučků usilujících o krásnou církev. Stále se pěstuje jemně a laskavě povzbuzování k pěkným skutkům.

Samomluvně postižen šlapu si na svůj kopec. Usadím se docela nahoře, hezky zastíněn svým stromem pohlížím na svou církev. Trošku si „zajonášuji“.

Zkusím pro orientaci zalistovat ve vzpomínkových náčrtech. Začnu zdáli a budu se přibližovat ke dnešku.

Moje setkání a střetnutí s evangelickou „krásnou“ církví začalo studiem teologie na Komenského evangelické fakultě. Neuměl jsem snadno odstoupit od svého zaujetí tím, že jsem ve správné společnosti.

Po dva roky jsem zastupoval studenty při jednání fakultní rady. Vzpomínám na rozvažování profesorů fakulty, zda přistoupit k habilitaci jednoho mladšího kolegy. Na počátku rozpravy bratr děkan prof. J. L. Hromádka prosil kolegy, aby při hodnocení jeho práce byli shovívaví. Kandidát byl přeci náš! Byla tím dána odbornost habilitační práce?

Další jednání fakultní rady, brzy po okupaci v srpnu 1968, na které vzpomínám, bylo s odstaveným generálním tajemníkem Křesťanské mírové konference. Prof. Rudolf Řičan povzbudivě poznamenal: „Vy jste,

bratře, působil velmi zdárně v církvi jako farář. Mohl byste se teď vrátit na některý náš sbor. Zbohatil byste jej nabytými zkušenostmi“. Pan ex-generální tajemník zareagoval: „Domníváte se snad, že po tom všem, čím jsem prošel, se mám vrátit k pucování klik?“ – „Zajímavé,“ říkám si. Leckteří „pucují kliky“ celý život.

Postupně se dobírám rozpoznání, jací jsme byli, a jak směšné je mít za to, že bychom byli podstatně jiní a mohli předvést svou protestantskou či evangelickou specifickou čistotu, jinakost a příkladnost. Ale vždyť my víme, že nejsme lepší nežli druzí. Jenomže za tím se krčí skromné „ale“. A vnitřní rozhovor pokračuje: Zaráž! Copak jsme horší?

Vrací se mi v myšlenkách začátek mého působení ve sboru v Telecím. Jeden z našich prvních návštěvníků byl místní senior. Svou otázku si pamatuji: „Jak mám já, studovaný Pražák, který přichází z ročního studia v New Yorku, přistupovat k venkovským lidem?“

Bratr senior: „Na to, hochu, přijdeš. Ale hlavně, abys správně vyplňoval všechny dotazníky pro církevního tajemníka (komunistického dozorce nad církvemi).“

Nepoučitelně si znovu uvědomuji, že dotazníkové a jim podobné problémy považují za nepodstatné. O životě či nežítí evangelických hloučků rozhoduje naše vzájemnost, živěná vztahem k tomu, který nás k oné vzájemnosti povolal. Ostatní nám bude přidáno. Anebo ubráno?

Vzpomínám na setkání kolegů a přátel na evangelické faře v Libštátě v roce 1975. Navzdory tuhé normalizaci tak začaly pravidelné schůzky nazvané „Libštát“. Scházeli jsme se na různých farech, několikrát do roka, od

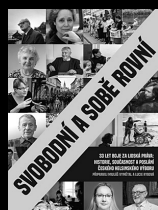
neděle večera do pondělního odpoledne. První libštátská schůzka však byla přerušena ranním příchodem krajského církevního tajemníka, Václava Jonáše, s příkazem okamžitě nezákonné setkání rozpustit. Po našem spontánním odmítnutí soudruh tajemník povolal veřejnou bezpečnost, která nás po perlustraci přinutila odjet. Jeden z nás ještě před příjezdem přivolané VB vyskočil z okna a utekl. Dnes je čelným představitelem jedné z křesťanských církví. Zřejmě se nedal přemoci „zlému“... (Řím. 12,21)

Velmi osobitě se projevil jeden z našich kolegů v době, kdy jsem byl v roce 1979 po několik dní trvale sledován Státní bezpečností. Při farářské pravidelné schůzce zaparkoval můj policejní doprovod své žluté VB auto přímo pod okny fary. Když si toho místní farář povšiml, začal hořekovat nad tím, co taková policejní přítomnost může znamenat pro členy sboru. Co si o něm pomyslí? „Ale vždyť jsi viděl, že přijeli se mnou.“ Nato podrážděně poznamenal něco o mé namyšlenosti.

„Dobře, tak se podívej.“ Vyšel jsem z fary a přešel několik set metrů tam a zpět. Se mnou zároveň popojíždělo policejní auto, tam a zase zpátky. Na faře mě místní kolega objal a dojatě děkoval za to, že může sboru vysvětlit, proč před farou stálo auto VB celé dopoledne. Ne, jeho objetí nebylo jidášským políbením...

Z oněch napjatých dob se dobírám rozpoznání, jací jsme byli a jak je směšné mít za to, že bychom byli podstatně jiní a mohli předvést svou protestantskou, či evangelickou čistotu, jinakost a příkladnost.

květen 2021

SVOBODNÍ A SOBĚ ROVNÍ

33 let boje za lidská práva: Historie, současnost a poslání Českého helsinského výboru

Mozaika osobních příběhů a lidskoprávních aktivit, které se skrývají za činností Českého helsinského výboru od jeho založení na sklonku 80. let 20. století. Představuje širokou paletu zápasů o lidskou důstojnost na sklonku komunistické éry i během demokratických desetiletí. Uspořádali Mikuláš Vymětal a Lucie Rybová. ISBN 978-80-88060-26-0. 384 str. brož., bohatý fotografický doprovod. Cena 198 Kč

Objednejte na <http://eman.evangnet.cz>

Pozvání pro nastupující generaci: <http://cestacirkve.evangelnet.cz> Pavel Keřkovský

Díky Martinu Férovi lze od počátku května 2021 nahlédnout do Knižnice studijních textů ČCE do deseti svazků Cesta církve (1945–1989). Na adrese <http://cestacirkve.evangelnet.cz> si návštěvníci mohou vychutnat zajímavé dokumenty, např. Synod svému národu (1969 – CC IX). Provolání reaguje na okupaci Československa Sovětským svazem (Ruskem) a dalšími jeho satelity. Dokument vyzývá k dialogu mezi národy – okupovanými i okupujícími. Po smíření národů voláme i my dnes, prosíme-li při bohoslužbách Ducha svatého: „probuď svědomí otupené, sblížíže národy.“ (EZ-dodatek, č. 675) V studijní knižnici je dále možné se dozvědět, kolik českobratrských farářů bylo vězněných v období 1948–1989 z náboženských důvodů; jak evangelíci vstoupili do debaty o přípravě zákona o rodině na počátku „zlatých šedesátých“, v nichž byly věřící učitelky a učitelé nuceni ke slibu vyučovat v duchu komunistického, tedy ateistického světového názoru, anebo odejít ze školství; jistě zaujme vzpomínání, jak vznikala samizdatová zpěvník Nová píseň, který se stal základem pozdějšího zpěvníku Svítá, z něhož čerpá též nový Evangelický zpěvník (2021); lze zjistit, v čem je stálou inspirací filosof Ladislav Hejdlánek; jaký podíl měla filosofka Božena Komárková na tvorbě synodních dokumentů a otevřených dopisů věřících; za co vděčíme nakladateli Františku Laichterovi; někoho

překvapí, že Zásady Českobratrské církve evangelické (1968) se pro některé členy ČCE staly impulzem pro spolupráci na iniciativách Charty 77 a dalších církevních i necírkevních aktivitách, v nichž pokračují knižní nakladatelství (původně samizdatový) Eman, Kalich, Mlýn, časopis Protestant, někteří nemocniční, vězeňští, armádní kaplani a pracovníci a pracovníci Diakonie; v lidsko-právně-náboženské rovině pokračuje farář Mikuláš Vymětal jako pověřenec synodu pro humanitární aktivity, menšiny a lidi sociálně vyloučené. Mimo to spolupracuje s rómskými, muslimskými, židovskými i sekulárními organizacemi. Stal se členem předsednictva Helsinského výboru, který byl v roce 1988 založen členy Charty 77.

Deset svazků Cesty církve obsahuje jen zlomek toho, co si zaslouží publikovat. Cílem autorů bylo zesílit hlas násilně umlčovaných a těch, kdo se nemohli bránit publikačně. Velmi málo je zmapována samizdatová činnost protestantských básníků, literátů, historiků, dětských psychologů, pedagogů a dalších. Zástupci mladší generace se snad budou na ledacos ptát, nejlépe svých farářek a farářů, a hlavně synodálů, kteří by se na některém z příštích synodů mohli zasadit o vznik komise pro vytváření dalších studijních textů. Cesta církve nebyla adresována jen pamětníkům, ale hlavně nastupující generaci, aby zjistila, zda jsme v uplynulých třiceti

letech navázali v plné šíři na to, co probíjávaly předchozí generace.

Zdá se, že dnešní církvi schází komplexní pohled na spiritualitu a praktický život víry. Naši předchůdci se vzbouřili k sepsání komplexního díla přetavením dosavadní vyznavačsko-spirituální tradice. 14. synod roku 1963 vyzval kolektiv autorů k sepsání Zásad ČCE a 15. synod již hotový dokument v únoru 1966 schválila. Příhodná doba pro vydání Zásad ČCE nastala po uvolnění komunistické cenzury v jarních měsících roku 1968.

Snad jsme stejně kreativní jako naši předchůdci a navážeme na dosavadní inspirující vyznání Jiřího Grubera či spiritualitu autorů Evangelického zpěvníku 2021, který vykazuje stopy promyšlené ekumenické teologie. Autoři navazují na spirituální a liturgickou rozmanitost, která se prosadila v průběhu 20. a 21. století. To také odpovídá nadkonfesní spiritualitě, kterou razil Jan Amos Komenský v Amsterodamském kancionálu (1659) či v teologickém spise Clamores Eliae – Výzvy Eliášovy. Podobně to chápali civilně interpretační teologové a písničkáři prorockého ražení (Nová píseň) v průběhu druhé poloviny 20. století. Členové církve, v níž žiji i já, se nemusí stydět za přízvisko českobratrská, protože již díky Komenskému je v českobratrství zakódován nadkonfesní ekumenický rozměr. ■

Tajné: Zachraňte rukopisy!

Tomáš Cejp

Už dvacet let občas koukám, co to napsal Boží trouba, a moc mě to nebaví. Taková celkem běžná kázání, sem tam to zabývá. Kam se podělo to kouzlo, co si pamatují? Elektrizující v celku i v detailech? Bylo to nepřenosné? Kouzlo jeho nepůvabného nosového přednesu, školáckovské trémy, vydanosti okamžiku, obdarování „shůry“? Přece jen to nebylo tak úplně v obsahu? Jen se to tak zdálo? Kde je to, co na nás tak v Betlémské kapli, u Martina ve zdi, u Salvátora i jinde zapůsobilo a už nevybledlo? Sváta Karásek neuměl psát na počítači, ale kázání nepsal ani na stroji. Vždycky stejně: modrou propiskou na linkovaný papír A5, vytržený z neobyčejnějšího školního sešitu. Bez prepisů, opravená měl dvě nebo tři místa. Byl děsný trémista a napsané měl všechno slovo od slova, často psal někde v noci v hospodě, kde by tam vzal počítač. Vždycky když sestupoval ze salvátorské kazatelny, nechal na spodním sloupku zábradlí těch pět listů ležet. Bylo to tak domluvené. Jedna z obětavých sester je tam našla a v týdně přepsala, příští neděli leželo minulé kázání u východu z kostela vytištěné. Říkalo se, že je malinko upravuje, minimálně, že občas proškrtne některá rétorická opakování, která do kázání patří, ale v tištěném jsou těžkopádná. Roky mně to vrtá hlavou. Některá kázání v Troubovi nemohu dohledat. Ano, jsou tam. Ale asi to nejsou ta stejná, co jsme slyšeli, jak si je ještě

pamatuju. Nedávno jsem se dal do lepšího zkoumání. Pomalu jsem začal zapomínat jedno kázání ještě z doby, kdy Martin ve zdi rekonstruoval a večer hostoval v Salvátoru, ještě před tím, než se Sváta stal salvátorským kazatelem. Bylo o marnotratném synovi. V kázání Sváta podobenství najednou začal přejmenovávat. Mohlo by se prý jmenovat líp. O synovi, který byl na dně a obrátil se. O synovi, který se vrací. O synovi, který vyznává svoji vinu. A najednou prý – že podobenství vlastně ani není prvotně o tom synovi – ale o otci. A že by se mělo jmenovat O otci. Nebo O otci, který čeká. O otci, který nepřestává čekat. O otci, který vybíhá. Když uvidí kohosi na obzoru. O otci, který odpouští. A přijímá. A raduje se. A slaví. O otci, který znovu vybíhá. To když se starší bratr sekne a nechce jít domů. A tak dál, a tak dál. Ohromující mnohost těch nových názvů, oči otevírající prostínek nápad. Pamatuji si to skoro přesně. Když bohoslužby končily, mezi lavicemi jsme vycházeli spolu s Pavlem Rejchrtem. „Co tomu říkáš?“ ptal jsem se ještě celý plný toho... „To byla růže stolistá!“ odpověděl Pavel se svým neopakovatelným patosem. Konečně jsem našel to kázání v Troubovi ... a až přeskakoval k tomuhle místu. Co to? Kde jsou všechny... kde je ta růže stolistá? Jakoby – otrhaná, oškubaná. Pouhé tři lístky. Asi jsem si to spletl s jiným kázáním... Jenže dnes zjišťuji, že nejsem jediný, kdo je s Troubou

jaksi takový rozpačitý. I od jiných slyším cosi jako ... kam se to podělo? A má dříve nevyslovená podezření, že redakce Svátových kázání možná vůbec nebyla nevinná, se stávají docela reálnými. Od poměrně zasvěcených nakladatelů a editorů se dokonce doslýchám, že některá kázání byla zkomponována třeba ze tří... Nemohu tomu věřit. Tohle by si někdo dovolil? U textů, které v celku i do posledních složených slov jsou nejen duchovním, ale i něco jako literárním skvostem? Někdo snad usoudil, že je v nich mnoho opakujícího se balastu – až tak, že musí být „komprimována“ z několika do jednoho? To je brutální. Neznám sestru, která kázání redigovala. Nemyslela tím určitě nic zlého. A možná se úplně mýlím – možná byl editorem někdo úplně jiný. Možná se mýlím v celé své úvaze – a v Troubovi jsou prostě pravá kázání. Proto prosím: kdo byste věděl, kde jsou Svátovy rukopisy, zachraňte je! Komu vlastně patří? Pokuste se je dostat do nějakého archivu, aby je někdo mohl prostudovat, porovnat. Nebo je alespoň sfoťografujte. Třeba je někdo vydá jako samizdat. A proč je to celé tajné? Nechci nikoho urazit nebo vylekat – aby je třeba ukryl, zničil. Mohl by se nám tak ztratit skvost, přesahující naši církev.

20. 4. 2021

Svatopluk Karásek, Boží trouba². Praha, Kalich 2021 ■

EMAN nabízí: HÁDALA SE DUŠE S TĚLEM

Biblické výklady, přednášky i osobní zkušenosti na téma spirituality v evangelické tradici. Starozákonní podněty pro spiritualitu (L. Klíma) • antimystické rysy Janova evangelia (J. Roskovec) • dějiny i současnost evangelické spirituality (P. Zimmerling, J. Štefan) • „tělo jako veřejný spásy“ • vztah duše a těla ve filosofické tradici • spiritualita Labyrintu světa a ráje srdce • spiritualita obyvatel fary.

Texty z kurzu Spolku evangelických kazatelů 2020. Uspořádal Petr Sláma. Knižnice SpEKu č. 25, brož., 144 stran, ISBN 978-80-88060-24-6

DPC 145 Kč, u EMANa za 115 Kč.

Objednávejte na <https://eman.evangelnet.cz/> nebo e-mailem na eman@evangelnet.cz

Pro homine 2021 / Věčně

O antickém mysliteli Herakleitovi se díky jedné Platónově zmínce traduje, že je autorem výroku *panta rhei*, tedy: všechno plyne. Ať už mu tento citát vskutku náleží, nebo nikoliv, jisté je, že vyjadřuje náhled, který se objevuje ve všech známých epochách. A rozhodně to není tvrzení, které bychom mohli snadno smést ze stolu. Dojmu, že všechno, s čím se v průběhu svého života setkáváme, postupně odplyne, vcelku věrně odráží lidskou zkušenost. I ty zdánlivě nejstabilnější jistoty a nejméně proměnlivé jevy se nakonec při bližším (či spíše vzdálenějším) pohledu odhalují jako pozvolný proud. Toto zjištění zpochybňuje i poetické zvolání indiánského mudrce: „Jen hory jsou věčné.“ Věčnost, zdá se, není v lidské zkušenosti nijak zastizitelná.

Biblický náhled na povahu času se ovšem přesto od této zkušenostní výpovědi odlišuje. Jisté: i v Písmu je uznáno a opakovaně konstatováno, že údělem lidského života je dočasnost. Nad jiné výmluvně to konstatuje třeba poněkud skepticky laděný hlas starozákonní knihy Kazatel. Pomíjivost existence ovšem

v celku biblického svědectví není jedinou možnou pravdou o světě a našem vlastním směřování. Pokud je opakovaně zdůrazňována, pak především proto, aby bylo náležitě zdůrazněno, že věčnost nelze vydestilovat z žádných položek tohoto světa. Jak pregnantně konstatuje kniha Přísloví: „Ani královská čelenka nepřetrvá všechna pokolení.“ Důvěrně známý je pak výrok apoštola Pavla o pomíjivosti prorocství, jazyků a poznání.

Proti této úplývavosti ovšem Pavel v kontrastu přeci jen staví něco trvalého: „Láska nikdy nepomine.“ Čtème a rozumějme tomuto nadějnému slovu ale správně. Bylo by nedorozuměním spoléhat se na to, že právě v lásce jsme uprostřed našeho světa našli cosi, co může být médiem věčnosti. Láska, o které Pavel mluví, je věčná právě proto, že „není z tohoto světa.“ Že je jakýmsi průnikem věčného do sféry pomíjivosti. Věčnost je totiž v biblických textech vždy spojována s Bohem a jeho činy. Teprve tam, kde se ve světě uprostraní místo boží akce, teprve tam věčnost prosakuje jako nová a jinými cestami nedosažitelná kvalita. „Hospodi-

novo milosrdenství je věčné.“ V lidském hledání a upínání se k věčnosti se tak nabízí pouze jediná možná cesta. Umenšovat všechno to, co je „pouze“ lidské a uprostraňovat tak božskému, tedy kristovskému. Přijmout svůj život v síto, které nakonec oddělí dočasné od trvalého.

Skepse a pocit marnosti mohou pochopitelně tu a tam ovládnout náš pohled na svět i vlastní existenci. Proud pomíjení nemusí jen děsit. Může se stát i lehce opiátovým valčíkem, ve kterém necháme mizet všechny své bolesti a smutky. Jak píše Josef Kainar ve své básni Houpací židle: „Navždy je veliký slovo / není v něm sem ani tam / proto jej v židli kolíbám“. Svědectví Písma nás ovšem z takového předčasně zklidněného pohupování opakovaně vytrhuje a připomíná, že i v kulisách lidské polovičatosti stojí za to hledat lásku, milosrdenství a odpuštění, skrze které je nám přislíben podíl na věčném životě.

Jáchym Gondáš ■

Obrázek Marika Toman Bumbálková

EMAN nabízí: SLOUŽIT?

Sborník SpEKu č. 24

Téma služby v biblické perspektivě, souvislost diakonské služby sboru a odborné diakonie, reflexe konkrétních zkušeností sborů i kazatelů ČCE.

Brož., 96 str., ISBN 978-80-88060-19-2, 105 Kč; „K“ 89 Kč Objednávejte na <https://eman.evangnet.cz> a na eman@evangnet.cz

Hutně a chutně

Dneska jsem měl krásnej sen. Procházel jsem se po antikvariátu a sháněl knížky od Haruki Murakamiho. Měli jen Kafku na pobřeží, s velkýma ilustracema. Moc pěkná, ale docela drahá a navíc už jsem ji měl přečtenou, tak jsem ji tam s váháním nechal. Pak jsem si zašel odpočinout do tamní kavárny. Sednul jsem si ke stolu, cosi si objednal a za chvíli mi přinesli vodní dýmku. Trochu jsem se divil, neměl jsem dojem, že bych si o ní říkal. Za chvíli se dlouhý stůl kolem dýmky začal plnit jídlem. Hotová arabská hostina, humus, pita chleba, baklava, nač si vzpomenete. Kolem se rozesadilo spousta veselých muslimů, aby slavili nějaký svátek. Na poslední volnou židli vedle mě si v bílém sednul papež František. Chytli jsme se všichni dokola za ruce, já Františka a začala se před jídlem zpívat nějaká muslimská předjídlová písnička, arabsky. My s papežem jsme neznali slova ani řeč, tak jsme se jen ladili do melodie. Společně v notě protestant, katolík a muslimové. Když se dozpívalo, František se zvedl, uctivě se rozloučil a já se probudil.

Vzpomněl jsem si na to, když jsem si po ránu v Protestantu četl o Hansi Küngovi. Nevím, jestli to nějak souvisí s kázáním o Babylonský věži, co připravuju na neděli, nebo spíš se svatodušními svátkama...

Michael Pfann na Fb 21. 5. 2021

t.

■

